

Ženske in starajoča se delovna sila: vpliv na varnost in zdravje pri delu

V tem poročilu je obravnavanih veliko vprašanj, povezanih s spolom in starostjo, zlasti v povezavi z varnostjo in zdravjem pri delu ter vzdržnostjo dela. Poročilo temelji na aktualni literaturi in delavnici, ki jo je organizirala EU-OSHA.¹

Zakaj je vidik spolov pomemben za upravljanje varnosti in zdravja pri delu ter vzdržnost dela v povezavi s starostjo?

Delovna sila v EU se stara, zato so s starostjo povezane strategije varnosti in zdravja pri delu zelo pomembne. Moški in ženske se soočajo z različnimi izzivi, povezanimi s starostjo. Tekom celotnega poklicnega življenja se na delovnem mestu srečujejo s težavami, ki nanje različno vplivajo. Zato je pomembno, da se za zagotovitev podlage politiki, razpravam in prihodnjim raziskavam o vzdržnem delu te razlike opredelijo in pravilno razložijo.

S starostjo povezane razlike med moškimi in ženskami na delovnem mestu

Staranje je povezano s številnimi spremembami telesnih sposobnosti in zdravja. Na te spremembe lahko vplivajo dejavniki, povezani z biološkim spolom in dejavniki, povezani z družbenim spolom.

Razlike med moškimi in ženskami na delovnem mestu, ki se nanašajo na biološki spol

Najočitnejša s starostjo povezana sprememba, ki se nanaša na biološki spol, je menopavza. Vendar tudi veliko drugih s starostjo povezanih težav, ki lahko vplivajo na delovno sposobnost, pogosteje prizadene ženske kot moške, vključno s osteoporozo, artrozo in rakom na dojkah. Te razlike med moškimi in ženskami je treba upoštevati pri razvoju strategij za spodbujanje varnosti in zdravja pri delu ter vzdržnega dela.

Razlike med moškimi in ženskami na delovnem mestu, ki se nanašajo na družbeni spol

Ker na trgu dela obstaja tako vertikalna kot tudi horizontalna segregacija glede na spol, so ženske na splošno (še zlasti pa starejše ženske) tekom celotne poklicne kariere izpostavljene drugačnim tveganjem kot njihovi moški sodelavci.

Posledice vertikalnega razlikovanja so manjše priložnosti za napredovanje in poklicno mobilnost, zaradi česar več žensk dela na delovnih mestih na najnižjih ravneh hierarhične lestvice.² To lahko povzroči daljšo izpostavljenost nekaterim nevarnostim na delovnem mestu, kot so ponavljajoči se gibi rok ali delo v prisilni drži telesa.

Horizontalno razlikovanje izhaja iz dejstva, da so ženske in moški običajno zaposleni v različnih gospodarskih dejavnostih. Delež starejših žensk je večji zlasti v zdravstvu, socialnem varstvu, izobraževanju in drugih storitvah. Pomembno je, da se ne podcenujeta fizična in čustvena zahtevnost poklicev, ki jih pogosto opravljajo ženske: ročno delo, izrazito ponavljajoče se delo in hiter ritem dela, delo v izmenah, nevarnost nasilja in nadlegovanja na delovnem mestu ter stres v zvezi z delom. Našteti dejavniki vplivajo na kakovost številnih delovnih mest, na katerih so zaposlene ženske.

Obravnavanje s starostjo povezanih razlik med moškimi in ženskami na delovnem mestu

V strategijah za spodbujanje varnosti in zdravja pri delu ter vzdržnega dela je potrebno upoštevati starost in spol. Te strategije morajo posebej obravnavati gospodarske dejavnosti in delovna mesta, na katerih prevladujejo ženske (na primer, zdravstvo, izobraževanje, dejavnost čiščenja, trgovina na drobno) ter dejavnosti, v katerih prevladujejo moški (na primer, gradbeništvo). Ob tem bi morali proučiti, kako je mogoče obravnavati s starostjo povezano slabšanje telesnih sposobnosti in zdravja glede na razlike med spoloma.

Menopavza in spodbujanje zdravja na delovnem mestu

Številne zdravstvene težave žensk, kot je, na primer, menopavza, se v družbi in s tem tudi na delovnem mestu obravnavajo kot tabuji. Vendar se lahko te težave olajšajo s preprostimi ukrepi: zagotovi se lahko dostop do pitne vode, pri delovnih uniformah se lahko uporabljajo večplastna oblačila, uvede se lahko gibljiv delovni čas za lažje načrtovanje zdravniških pregledov. Na delovnem mestu je treba sprejeti več ukrepov za ozaveščanje in podporo, vključno s svetovanjem o ukrepih, ki ne stigmatizirajo, vzorčnimi politikami in kontrolnimi seznama za ocenjevanje tveganja.

Strategije varnosti in zdravja pri delu, ki upoštevajo razlike med spoloma

Vseživljenjski pristop k vzdržnemu delu narekuje, da se dekleta in dečki že v šolah poučijo o tveganjih pri delu in njihovem preprečevanju. V okviru izobraževanja o varnosti in zdravju pri delu je treba posebej obravnavati tveganja, povezana z delovnimi mesti, na katerih prevladujejo ženske. Še več, varnost in zdravje pri delu morata postati sestavni del poklicnega usposabljanja za značilno ženske poklice.

Stres in kostno-mišična obolenja

Veliko poklicev, ki jih pogosto opravljajo ženske, je čustveno zahtevnih ali vključujejo daljša obdobja sedenja ali stanja. Zato imajo lahko stres in kostno-mišična obolenja velik vpliv na vzdržnost dela, ki ga opravljajo ženske. Tej problematiki je treba nameniti večjo pozornost, vključno s preprečevanjem tveganj v poklicih, ki jih opravljajo predvsem ženske. V danskem vrtcu so, na primer, uvedli številne prilagoditve, da bi obdržali zaposlene, ki so izpostavljeni ponavljajočim se gibom in dvigovanju.

¹ <https://osha.europa.eu/en/tools-and-publications/seminars/workshop-gender-and-age-impact-working-life-etui-international>

² EU-OSHA – Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu, *New risks and trends in the safety and health of women at work* (Nova tveganja in trendi pri varnosti in zdravju žensk na delovnem mestu), 2013. Na voljo na naslovu: <https://osha.europa.eu/en/publications/reports/new-risks-and-trends-in-the-safety-and-health-of-women-at-work/view>

Rehabilitacija

Če se ženske zdravstvene težave ne povezuje z delom, lahko to ovira njihov dostop do rehabilitacijske podpore. Poleg tega ženske, ki skrbijo za družinske člane, pogosto nimajo dostopa do rehabilitacijskih storitev. Zato je pri rehabilitaciji potrebno upoštevati spol in zagotoviti, da so programi dostopni ženskam in prilagojeni njihovim potrebam. Primer takšne, spolu prilagojene rehabilitacije je izvedla francoska zavarovalnica za poškodbe pri delu Anact, ki je promovirala priročnik za rehabilitacijo delavk po zdravljenju raka na dojkah.³

Skrb za odvisne družinske člane

Čedalje več delavcev obeh spolov skrbi za bolne, invalidne ali ostarele sorodnike, čeprav največji delež te nege opravljajo ženske, stare 50 let in več. Kljub temu se zdajšnje strategije, namenjene uskladitvi delovnih in družinskih obveznosti, osredotočajo na mlade ženske z majhnimi otroci. Za spodbujanje vzdržnega dela je zato potrebno razviti in uskladiti ustrezne politike in prakse. Proučiti je treba, na primer, kako preprečiti izstop starejših negovalcev s trga dela s pomočjo gibljivega delovnega časa in dela s krajšim delovnim časom od polnega, kar je bilo doslej ponujeno predvsem mladim staršem. V okviru celostne strategije pa je potrebno zagotoviti dodatna sredstva za nego starejših in invalidnih oseb ter storitve za spodbujanje samostojnega življenja.

Pri ocenjevanju tveganja in razvoju strategije je treba upoštevati starost in spol

Strategije varnosti in zdravja pri delu morajo spodbujati upoštevanje raznolikosti pri ocenjevanju tveganja ter obvladovanju tveganja pri viru. Zato je treba enakost starostnih skupin, enakost spolov ter varnost in zdravje pri delu obravnavati v enotnem okviru politike in prakse.

Tesno povezavo med enakostjo spolov in vzdržnostjo dela ponazarjata ocena tveganja in strategija, ki ju je izvedla francoska tiskarna. Pri uslužbenkah podjetja so bila ugotovljena izredno pogosta kostno-mišična obolenja, zato je podjetje proučilo, koliko časa moški in ženske preživijo na različnih delovnih mestih. Ugotovilo je, da na delovnih mestih, ki vključujejo dolgotrajne ponavljajoče se naloge, moški hitreje napredujejo kot ženske. Za preprečevanje takšnih tveganj je bilo priporočeno, da se spodbudi poklicni razvoj ter se priznajo spretnosti in znanja žensk v podjetju.

Nacionalna zdravstvena služba (Združeno kraljestvo) je prek skupine Working Longer Group sprejela celovito strategijo za obravnavanje vpliva daljšega poklicnega življenja na delovno silo, v kateri prevladujejo ženske, od katerih sta dve tretjini medicinskih sester starejši od 40 let. Ob tem je bil izpostavljen pomen natančnega izvajanja smernic o zdravju in dobrem počutju na delovnem mestu. S tem si prizadevajo, da daljše poklicno življenje ne bi imelo škodljivih učinkov na zdravje zaposlenih ali njihovo sposobnost, da opravljajo delo učinkovito in varno.

Upoštevanje raznolikosti delovne sile v nacionalni strategiji varnosti in zdravja pri delu

Da bi v strategijah vzdržnega dela lahko nediskriminatorsko obravnavali spol in starost, je potrebno v strategije in aktivnosti inšpektorjev za delo vključiti tudi upoštevanje raznolike delovne sile. Strategija avstrijskega inšpektorata za delo, namenjena spodbujanju upoštevanja raznolikosti delovne sile, zajema različna orodja za vključevanje načela enakosti med spoloma. Inšpektorji imajo na voljo usposabljanja in kontrolne sezname, s katerimi v organizacijah preverjajo, ali se upošteva raznolikost delovne sile

ter izvajajo ukrepi, namenjeni starejšim delavcem in delavcem v dejavnostih, v katerih prevladujejo ženske.⁴

Ključne ugotovitve

Za starejše delavce je pomembno ustvariti vzorce vzdržnega dela, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti starejšim delavkam, in sicer z ukrepi, ki obravnavajo delovno obremenitev, delovne naloge, gibljiv delovni čas, ravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem, podporo na delovnem mestu za posebne, s spolom povezane zdravstvene težave in razvoj delovne sile. Na področju varnosti in zdravja pri delu ter vzdržnega dela pa je potrebno izvesti več raziskav in uvesti več praktičnih orodij. Ključne ugotovitve tega poročila so:

- razlike v delovnih razmerah, povezane z biološkim in družbenim spolom, se pojavljajo v celotnem poklicnem življenju;
- skupnih fizičnih in čustvenih učinkov, ki jih ima delo na ženske, se ne sme podcenjevati;
- podpreti je treba ocenjevanje tveganja, ki upošteva kompleksnost starosti in spolov;
- daljše delo na slabše plačanih delovnih mestih, ki so brez možnosti napredovanja, lahko povzroči dolgotrajno izpostavljenost nevarnostim;
- vsem delavcem je potrebno zagotoviti dostop do rehabilitacije in poklicnega usposabljanja;
- ženskam v menopavzi, je mogoče pomagati s preprostimi ukrepi na delovnem mestu, s katerimi se jih ne stigmatizira;
- pristopi za promocijo zdravja na delovnem mestu morajo biti prilagojeni spolu;
- starejšim negovalcem (tako moškim kot ženskam) odvisnih družinskih članov se mora zagotoviti gibljiv delovni čas;
- inšpektorati za delo morajo imeti jasne strategije za obravnavanje raznolikosti delovne sile;
- starejše delavke je treba ceniti in z ozaveščanjem odpravljati morebitno dvojno diskriminacijo, s katero se spopadajo.

Dodatne informacije

Poročilo je na voljo v angleškem jeziku na spletni strani EU-OSHA: <https://osha.europa.eu/sl/tools-and-publications/publications/safer-and-healthier-work-any-age-women-and-ageing-workforce/view>

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije, 2017

© Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu, 2017

Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira.

3 Anact – L'agence nationale pour l'amélioration des conditions de travail (Nacionalna agencija za izboljšanje delovnih razmer), *Travailler avec un cancer du sein* (Opravljanje poklica z rakom na dojkah), 2008, združenje CINERGIE, Pariz.

4 EU-OSHA – Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu, *Mainstreaming gender into occupational safety and health practice* (Vključevanje spolov v prakso na področju varnosti in zdravja pri delu), 2014. Na voljo na naslovu: <https://osha.europa.eu/es/tools-and-publications/publications/reports/mainstreaming-gender-into-occupational-safety-and-health-practice>